

Asia: VN/32635/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa tulotietojen käsittelystä tai käyttötarkoituksista?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) pitää tulotietojen hallittua ja välttämättömyysperusteista hyödyntämistä lähtökohtaisesti kannatettavana, jos se vähentää asiakkaalta toistuvasti pyydettyjä selvityksiä, nopeuttaa asioiden käsittelyä ja parantaa päätösten laatua. Tulorekisteritietojen ajantasainen saatavuus voi parhaimmillaan keventää hallinnollista taakkaa sekä viranomaisilta että työnhakijoilta.

Korostamme kuitenkin, että välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatteen on toteuduttava myös käytännössä. Tulotietoja tulee käyttää vain selkeästi määriteltuihin, lakisääteisiin tarkoituksiin. Käyttötarkoitusten ei tule laajentua tulkinnallisesti siten, että tietoja hyödynnetään yleisluonteiseen profilointiin tai varmuuden vuoksi tilanteissa, joissa niiden käsittely ei ole aidosti välttämätöntä.

Korostamme, että monimuotoisen työn ja yrittäjyyden erityispiirteet on huomioitava erityisen huolellisesti. Tulorekisteriin kirjautuva yksittäinen tai jaksottunut tulo ei sellaisenaan kerro työn luonteesta, toiminnan laajuudesta tai yrittäjyyden pää- tai sivutoimisuudesta. On tärkeää, ettei tulotietojen mekaaninen tulkinta johda virheellisiin johtopäätöksiin, tarpeettomiin selvityskierroksiin tai perusteettomaan riskiin työttömyysturvan eväämisestä erityisesti osa-aikaisesti tai satunnaisesti yrittäjyyttä harjoittavien kohdalla. Yksittäinen tai vähäinen tulokertymä ei saa automaattisesti käynnistää sellaista tulkintaa, joka heikentää työnhakijan oikeusturvaa tai tosiasiallista mahdollisuutta yhdistää työnhaku ja pienimuotoinen toimeksiantotyö.

Yhdenvertaisuus eri työllisyysalueilla on varmistettava. Jos tulotietojen hyödyntäminen tai niiden tulkinta vaihtelee alueittain, seurauksena voi olla eriarvoinen kohtelu. Käyttötarkoituksista ja tulkintalinjoista tulee antaa valtakunnallisesti yhtenäiset ja selkeät ohjeet.

Lisäksi tulotietojen käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota tietosuojaan ja käyttöoikeuksien rajaukseen. Tulotiedot ovat arkaluonteisia, ja niiden käsittely tulee rajata tehtäväkohtaisesti, lokittaa asianmukaisesti sekä toteuttaa korkeatasoisella tietoturvalla.

Tulotietojen käyttö voi parantaa palvelujärjestelmän toimivuutta, mutta sen on tapahduttava selkeästi rajatuin, oikeusturvaa ja ennakoitavuutta vahvistavin periaattein, erityisesti tilanteissa, joissa kyse on yrittäjyyden ja työttömyysturvan rajapinnasta.

2. Onko teillä lausuttavaa muita työnhakua ja työllistymistä tukevien palvelujen kirjaamisvelvollisuuden täsmentämisestä?

Pidämme kirjaamisvelvollisuuden täsmentämistä lähtökohtaisesti perusteltuna, jos se parantaa palvelujärjestelmän läpinäkyvyyttä ja mahdollistaa palvelujen vaikuttavuuden arvioinnin sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.

Kirjaamisvelvollisuuden tulee kuitenkin olla selkeästi rajattu ja hallinnollisesti kohtuullinen. Se ei saa lisätä tarpeetonta byrokratiaa työvoimaviranomaisille eikä johtaa tilanteeseen, jossa kuntien yleisen toimialan palveluja tosiasiallisesti ohjataan kansallisen tilastointitarpeen kautta. Kirjaamisen edellytyksistä ja sisällöstä on annettava valtakunnallisesti selkeät ja yhdenmukaiset ohjeet, jotta tiedot ovat vertailukelpoisia eikä kohtelu eriydy alueittain.

Lisäksi on varmistettava, ettei kirjaaminen muuta palvelujen luonnetta eikä etenään työnhakijan oikeudellista asemaa tai etuuksia ilman nimenomaista lainsäädännöllistä perustaa.

3. Onko teillä lausuttavaa vaikutusarvioinneista?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry katsoo, että vaikutusarviointia tulisi täydentää erityisesti monimuotoisen työn näkökulmasta. Yhä useampi työnhakija yhdistää palkkatyötä, keikkatyötä, epätyypillistä freelancer-työtä ja pienimuotoista yrittäjyyttä. Tulorekisteritietojen laajemmalla hyödyntämisellä voi olla merkittäviä vaikutuksia siihen, miten tätä työnteon yhdistelmää tulkitaan työttömyysturvassa ja palveluprosesseissa.

Vaikutusarvioinnissa tulisi arvioida selkeästi, voiko uudistus lisätä tilanteita, joissa yksittäinen, satunnainen tai vähäinen yrittäjätulo johtaa lisäselvityksiin, tulkintaepävarmuuteen tai riskiin työttömyysturvan keskeytymisestä. Erityisesti osa-aikaisen ja satunnaisen yrittäjyyden kohdalla on varmistettava, ettei tulorekisteridatan mekaaninen hyödyntäminen heikennä työnhakijan mahdollisuutta yhdistää työnhaku ja pienimuotoinen toimeksiantotyö tai johda virheellisiin johtopäätöksiin työssäoloehdon täyttymisestä tai ansioturvan tasosta.

Lisäksi on huomioitava, että nyt myös valmistelussa oleva yhdistelmävakuutus koskee palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistämisen rajapintaa. Vaikutusarvioinnissa olisi perusteltua tarkastella näiden uudistusten yhteisvaikutuksia, jotta sääntely muodostaa johdonmukaisen ja ennakoitavan kokonaisuuden eikä lisää hallinnollista epäselvyyttä työnhakijan näkökulmasta.

Tässä yhteydessä on myös huomattava, että tulorekisteri ei kata kaikkia yrittäjätuloja eikä monimuotoisen työelämän pirstaleista tulokenttää. Esimerkiksi toiminimiyrittäjän yritystulo tai sellaisen osakeyhtiöyrittäjän tulot, joka ei maksa itselleen palkkaa, eivät näy tulorekisterissä. Myös osa palkkiomallisista, freelancer- tai alustatalouden tuloista voi näyttäytyä rekisterissä puutteellisesti tai jaksottua tavalla, joka ei kuvaa toiminnan todellista laajuutta.

Tietojen laajemmalla hyödyntämisellä, yhtä lailla kuin niiden rajallisella kattavuudella, voi olla suoria vaikutuksia työnhakijan tilanteen arviointiin. Yksittäinen rekisteriin kirjautuva tulo voi näyttäytyä suhteettoman merkittävänä, tai kokonaiskuva tulonmuodostuksesta voi jäädä hyvin puutteelliseksi.

Yhdenvertaisuusvaikutuksia tulisi arvioida tarkasti ja varmistaa, että tulkintakäytännöt ovat myös valtakunnallisesti yhtenäisiä.

4. Tulisiko tulorekisterin tietojen käyttömahdollisuuksia työvoimaviranomaisen ja KEHA-keskuksen toiminnassa laajentaa koskemaan työttömyysturva-asioiden käsittelyä? Mitä nämä tilanteet ovat ja kuinka tulorekisterin käyttö näissä tilanteissa sujuvoittaisi työvoimaviranomaisen ja KEHA-keskuksen lakisääteisten tehtävien hoitamista nykyisiin menettelytapoihin verrattuna?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry katsoo, että tulorekisterin käyttömahdollisuuksien laajentamista työttömyysturva-asioiden käsittelyyn tulee arvioida erittäin varovasti ja tarkasti rajaten. On perusteltua selvittää, missä tilanteissa tulotietojen suora saatavuus aidosti sujuvoittaa käsittelyä, mutta laajennukselle ei tule luoda yleistä oletusarvoa ilman selkeää näyttöä tarpeesta ja hyödyistä.

Tulotietojen hyödyntäminen voisi olla tarkoituksenmukaista erityisesti työssäoloehdon täyttymisen tarkastelussa ja palkkatulojen kertymän todentamisessa tilanteissa, joissa kysymys on selkeästä palkkatyöstä. Tällöin ajantasaiset tiedot voisivat vähentää erillisten selvitysten pyytämistä työnhakijalta ja nopeuttaa asian ratkaisemista.

Sen sijaan tulorekisterin tietosisältö ei missään nimessä sovellu sellaisenaan yrittäjyyden laajuuden, pää- tai sivutoimisuuden tai työvoimapolitiittisen aseman arviointiin. Rekisteri ei kata kaikkia yrittäjätuloja eikä anna kokonaiskuvaa monimuotoisesta työnteosta. Laajennus ei saa johtaa siihen, että yksittäinen tai vähäinen tulomerkintä käynnistää automaattisesti lisäselvityksiä tai tulkintoja, joilla on vaikutusta työttömyysturvaan tai työnhakijan oikeuksiin.

Ennen käyttömahdollisuuksien laajentamista tulisi arvioida, missä määrin nykyinen lainsäädäntö jo mahdollistaa välttämättömien tietojen saamisen ja onko lisäoikeuksille todellinen tarve. Mikäli laajennus toteutetaan, sen tulee olla tarkasti rajattu, valtakunnallisesti yhdenmukaisesti ohjeistettu ja selkeästi kytketty tilanteisiin, joissa tulorekisteritiedot aidosti korvaavat nykyisiä, raskaampia menettelyjä.

Työttömyysturva-asioissa tietojen laajemman saatavuuden ei tule lisätä tulkintaepävarmuutta tai heikentää työnhakijan oikeusturvaa.

5. Muuta lausuttavaa?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) korostaa, että tulorekisterin tietojen laajentuva hyödyntäminen muuttaa työnhakijan ja viranomaisen välistä asetelmaa kohti entistä tietoperusteisempaa ja osin automatisoitua päätöksentekoa. Tämän kehityksen tulee vahvistaa oikeusturvaa ja ennakoitavuutta, ei lisätä epävarmuutta tai tulkintariitoja.

Pidämme tärkeänä, että uudistuksen toimeenpanossa kiinnitetään erityistä huomiota valtakunnallisesti yhtenäisiin tulkintalinjoihin. Monimuotoisen työn, osa-aikaisen yrittäjyyden ja palkkatyön yhdistämisen tilanteet ovat jo nykyisellään tulkinnallisesti herkkiä ja vaikeita. Mikäli tietojen saatavuus lisääntyy ilman selkeää ja yhtenäistä ohjeistusta, merkittävänä riskinä on alueittain vaihteleva käytäntö ja työnhakijoiden eriarvoinen kohtelu.

Lisäksi on tärkeää seurata uudistuksen käytännön vaikutuksia ja arvioida niitä säännöllisesti. Mikäli tulorekisteritietojen laajempi käyttö osoittautuu lisäävän selvittelytilanteita, käsittelyaikoja tai epäselvyyksiä työnhakijan asemasta, tulee sääntelyä ja ohjeistusta olla valmius ja tahtotila tarkentaa.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry